

ks. Maciej
Raczyński-Rożek

Dwie ręce Ojca

Chrystologia Ducha w ujęciu
Hansa Ursa von Balthasara
i Sergiusza Bułgakowa

116

© Wydawnictwo WAM, 2024

Książka dofinansowana przez Akademię Katolicką w Warszawie
– Collegium Joanneum.

Konsultacja naukowa: ks. prof. dr hab. Robert Woźniak
Recenzenci: ks. prof. dr hab. Włodzimierz Wołyniec,
ks. prof. dr hab. Józef Warzeszak
Opieka redakcyjna: Katarzyna Stokłosa
Redakcja tekstu i opracowanie indeksu: Klaudia Bień
Korekta: Arkadiusz Ziernicki
Projekt okładki: Studio Graficzne Punkt Widzenia
Skład: Edycja

Jeśli nie zaznaczono inaczej, cytaty z Pisma Świętego podajemy
za Biblią Tysiąclecia, wyd. IV, Pallottinum, Poznań 2003.

ISBN 978-83-277-3799-1

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-255
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
tel. 12 62 93 260 • fax 12 629 34 96
www.wydawnictwowam.pl

Druk i oprawa: K&K • Kraków
Publikację wydrukowano na papierze Artis white 70 g vol. 2.0

Spis treści

Wstęp	11
I. CHRYSTOLOGIA DUCHA W SOFIOLOGII SERGIUSZA BUŁGAKOWA	21
1. Inspiracje Sergiusza Bułgakowa	23
1.1. Filozofia religii Friedricha Schellinga	27
1.2. Włodzimierz Sołowjow – „szkoła wierzącego rozumu”	35
1.3. Filozofia integralna drogą do Trójjedynego	43
2. Rosyjska filozofia religii	45
2.1. Natura świadomości religijnej	47
2.2. Wiara – religijny sąd syntetyczny a priori	51
2.3. Mit i dogmat – treść świadomości religijnej	55
2.4. Filozofia religii	60
2.5. Doświadczenie transcendencji i immanencji Boga jako podstawowa treść świadomości religijnej	63
3. Sofiologia	75
3.1. Sofia – pomost między Bogiem a światem	77
3.2. Sofia a Trójca Święta	87
3.3. Sofia a Osoby Trójcy Świętej	91
3.4. Sofia a stworzenie	95
3.5. Sofia a Bogocłowieczeństwo	102
4. Diada Słowo-Duch w wewnętrznym życiu Trójcy Świętej	107
4.1. Trójjedność a Osoby w Trójcy Świętej	109
4.2. „Taxis” – porządek Hipostaz w Trójcy Świętej	116

4.3.	Podstawy sporu pneumatologicznego między Wschodem a Zachodem	118
4.3.1.	Focjusz	118
4.3.2.	Doktryna <i>Filioque</i> Kościoła zachodniego – Sobór Lyonński II i Sobór Florencki	120
4.3.3.	Tomasz z Akwinu	121
4.3.4.	Słabości koncepcji zachodniej	123
4.4.	Nowa interpretacja „ <i>dia tou Huiou</i> ” i „ <i>Filioque</i> ” – diada Słowo-Duch	125
4.5.	Diada Słowo-Duch w Trójcy immanentnej a Sofia	132
5.	Diada Słowo-Duch w ekonomii zbawienia – objawienie sofianiczne	135
5.1.	Diada Słowo-Duch w aspekcie stwórczym	136
5.2.	Diada Słowo-Duch w aspekcie kenotycznym – Wcielenie i łaska naturalna	143
5.2.1	Wcielenie – kenoza Syna	144
5.2.2.	Naturalna łaska (czasy pogańskie) – kenoza Ducha Świętego	156
6.	Diada Syn-Duch Święty w ekonomii zbawienia – objawienie osobowe	167
6.1.	Działanie Ducha Świętego w ziemskim życiu Chrystusa	168
6.1.1.	Misja prorocka Chrystusa	171
6.1.2.	Misja kapłańska Chrystusa	174
6.1.3.	Misja królewska Chrystusa	188
6.1.4.	Służebnica Ducha Świętego	190
6.2.	Teologia 10 dni – między Wniebowstąpieniem a Pięćdziesiątnicą	194
6.3.	Pięćdziesiątnica jako dopełnienie Wcielenia	202
6.4.	Paruzja Chrystusa i Ducha Świętego	211
II.	CHRYSTOLOGIA DUCHA W TRYNITOLOGII HANSA URSA VON BALTHASARA	221
1.	Duch Święty a istota Boga	223
1.1.	Pierwszeństwo Osób w Trójcy Świętej przed istotą Boga	224
1.2.	Jezus Chrystus objawieniem istoty Boga Trójjedynego	228
1.3.	Miłość jako istota Boga – prymat wolności nad poznaniem	230

Spis treści

1.4.	Wolność w relacjach intratrynitarnych i ekonomicznych	233
1.5.	Miłość substancjalna w Trójcy Świętej a osoba Ducha Świętego	237
2.	Duch Święty jako otwartość i głębia Boga – biblijna chrystologia Ducha Durrwella	251
2.1.	Duch Święty jako istotowa i osobowa miłość między Ojcem i Synem	254
2.2.	Duch Boga	260
2.3.	Dynamika Bożego Ducha – ruch przypływu i odpływu	266
2.4.	Duch Chrystusa	269
2.5.	Odparcie biblijnych argumentów krytycznych przez Balthasara	275
3.	Duch Święty jako „sprawca Wcielenia” – aspekt spekulatywny chrystologii Ducha	279
3.1	<i>Gratia unionis</i>	281
3.2.	Przebóstwienie i włączenie w Chrystusa	285
3.3.	Duch – Nauczyciel i Przewodnik	286
3.4.	<i>Universale Concretum</i> – Wcielenie a historia	302
4.	Inwersja trynitarna i kenoza wewnątrztrynitarna	311
4.1.	Inwersja trynitarna	314
4.2.	Kenoza wewnątrztrynitarna	329
5.	Chrystologia pneumatologiczna – historyczność Jezusa Chrystusa	343
5.1.	Osoba i misja Jezusa	344
5.2.	Samoświadomość i świadomość misji – kwestia wiedzy Jezusa	349
5.3.	Wolność Jezusa	360
6.	Pneumatologia chrystologiczna – Duch Święty jako Osoba	369
6.1.	Duch Prawdy – Nauczyciel i Przewodnik	370
6.1.1.	Prawda jako miłość – podejście filozoficzne	372
6.1.2.	Wcielony Syn jako Prawda	376
6.1.3.	Duch jako Nauczyciel i Przewodnik	378
6.2.	Duch Święty jako Osoba	379
6.2.1.	Duch jako istota Boga	380

6.2.2.	Wzajemny dar miłości Ojciec-Syn	382
6.2.3.	Nadmiar i owoc miłości Ojciec-Syn	382
6.3.	„Dwie ręce Ojca”	383
6.4.	Duch subiektywny i Duch obiektywny w Kościele	388
III.	MIĘDZY WSCHODEM A ZACHODEM	395
1.	Wschód w kontekście Zachodu	397
1.1.	Grzegorz Palamas a Tomasz z Akwinu	398
1.2.	Bezosobowa sofiologia u Tomasza z Akwinu	405
1.3.	Palamicka sofiologia Sergiusza Bułgakowa	417
1.4.	Sofiologiczna pneumatologia Louisa Bouyera	426
1.4.1.	Łaska niestworzona i łaska stworzona	428
1.4.2.	<i>Eros i agape</i>	431
1.4.3.	Duch Święty, miłość Boża i łaska	433
1.4.4.	Mądrość Boża	436
2.	Zachód w kontekście Wschodu	445
2.1.	Sofia w odniesieniu do tomizmu	449
2.2.	Hans Urs von Balthasar i trynitarna miłość kenotyczna bez Sofii	456
2.3.	Istota jako relacja w świetle trynitologii Tomasza z Akwinu	459
2.4.	Trójosobowe działanie Boga w świecie w koncepcji Hansa Ursa von Balthasara	469
2.5.	Paradoks chwała-ofiara a ogołocenie z Boskości Chrystusa	477
2.6.	„Diastaza” Ducha Świętego w relacji do ducha stworzonego	485
	Zakończenie	495
	Wykaz skrótów	503
	Bibliografia	505
	Indeks nazw osobowych	519